

Zawadzki Franciszek, kapłan z klasztoru w Wilnie, szlachcic herbu Rogala. Urodził się 2 października 1829 r. w okolicy Downary, z ojca Józefa. Wyświęcony na kapłana w roku 1855. W latach powstania kapelan w filii w Konstantynowie (parafia Udział), w pow. dziśnieńskim; mieszkał w majątku szlachezca Okuszki. W grudniu 1863 r. aresztowany jako agitujący do powstania i osadzony w fortecy w Dyneburgu. Według wspomnień jego bratanka, pod wpływem Rządu Narodowego angażował się jawnie w ruch podziemny: mówił patriotyczne kazania, wzywając lud do walki, rozwoził rozkazy rządowe, młodszego swojego brata Wincentego uzbroił i wysłał do powstania; według P. Kubickiego, namawiał miejscowego wójta, by ten agitował chłopów do walki. 4 stycznia 1865 r. uwolniony z więzienia i od wszelkiej odpowiedzialności. Bratanek napisał, że uwolniono go pod wpływem petycji 60 włościan konstantynowskich; Kubicki – że niczego mu nie udowodniono. W więzieniu wiele chorował: przeszedł febrę i tyfus plamisty. Uwolniony, powrócił do Konstantynówki. Od 1899 r. kierował parafią św. Piotra i Pawła w Wilnie. W 1905 r. obchodził 50-lecie kapłaństwa. Zmarł w Wilnie o północy z 27 na 28 października 1915 r. jako ostatni zakonnik diecezji wileńskiej.

Żytko (Żydko) Ludwik Marcei, kapłan klasztoru w Kraśniku. Urodzony 19 lipca 1823 r. w Janowie, syn Tomasza i Rozalii z Czarnieckich. Do klasztoru w Kraśniku wstąpił w 1842 r. jako Ludwik Żyłka; od 1850 notowany jako Żytko. Wyświęcony w 1848 r. W latach 1861-1864 wikary w klasztorze. Oskarżony, że miał kazania podburzające i nie doniósł o ukrywanych w klasztorze powstańcach. Po kasacie przewieziony z innymi kanonikami do klasztoru Paulinów na Jasnej Górze. Zmarł tam 18 października 1884 r., pochowany na Cmentarzu św. Rocha w Częstochowie.

MAGDALENA PYTER

WKŁAD PROF. OSWALDA BALZERA W POWSTANIE I FUNKCJONOWANIE KATEDRY HISTORII PRAWA POLSKIEGO NA UNIWERSYTECIE WE LWOWIE

Uwagi wstępne

„Praca naukowa, ustawiczna, intensywne stała mi się potrzebą życia”¹. Tymi słowami prof. Oswald Balzer podsumował obchody czterdziestej rocznicy pracy naukowej. Ten wybitny historyk ustroju i prawa polskiego, autorytet naukowy i moralny związał niemal całe swoje naukowe i zawodowe życie z uniwersytetem lwowskim. Celem niniejszego artykułu jest prezentacja sylwetki Profesora oraz jego zaangażowania na rzecz powstania katedry historii prawa polskiego. Jak istotne znaczenie dla adeptów prawa miało posiadanie wspomnianej katedry, mogą świadczyć liczne petycje młodzieży polskiej domagającej się jej powołania oraz długotrwała opozycja ze strony rządu wiedeńskiego. Słuszne wydaje się przekonanie, że osoba Profesora, jego wkład w rozwój nauki oraz jego dorobek badawczy nie spotkały się współcześnie z dostatecznym zainteresowaniem².

W artykule wyszczególniono trzy części merytoryczne oraz wstęp i podsumowanie. W pierwszej przedstawiono pochodzenie i intelektualne kształtowanie się osobowości Profesora. Godny podkreślenia jest fakt silnych wpływów rodzinnych. Przyjmuje się, iż zamiłowanie do nauki oraz szczególne zainteresowanie losami ojczyzny były cechami, które późniejszy Uczony wyniósł z rodzinnego domu.

¹ P. Dąbkowski, *Sprawozdanie dziekańskie za rok akad. 1925-1926*, Lwów 1926, s. 17.

² Z nowszych prac monograficznych należy wspomnieć książkę autorstwa R. Nowackiego, *Oswald Balzer (1858-1933)*, wydaną w Opolu w 1998 r. Można odnieść wrażenie, iż znacznie większe zainteresowanie osobą Balzera miało miejsce w okresie dwudziestolecia międzywojennego oraz kilka lat po zakończeniu II wojny światowej.

W Rozdziale drugim zaprezentowano poglądy Balzera na istotę nauki. Uwzględniono też jego wypowiedzi na temat jej funkcjonalności. M. in. wyrażał on pogląd, że nauka ma służyć celom użytecznym. Przekonanie to miało zasadnicze znaczenie po 1918 r., kiedy przyszło kształcić zastępy urzędników, prawników czy nauczycieli dla potrzeb nowobudowanego państwa. Swoje opinie na temat nauki Balzer wyraził w pokaźnym oraz merytorycznie cennym dorobku naukowym.

W dalszym ciągu niniejszych rozważań Oswald Balzer jawi się jako twórca Katedry Historii Prawa Polskiego i organizator seminarium naukowego. Powstanie Katedry było bez wątpienia istotnym przełomem w nauczaniu prawa polskiego oraz historii prawa na lwowskiej uczelni. Tym samym nastąpiło stopniowe wypieranie przedmiotów związanych z prawem niemieckim. Warto podkreślić, iż oprócz prowadzonych w ramach Katedry wykładów z zakresu historii prawa polskiego, równie znaczące było seminarium naukowe poświęcone tej dziedzinie. Gromadziło ono nie tylko studentów prawa, ale i historii, a nadto uczęszczali na nie wykładowcy uniwersyteccy oraz osoby zainteresowane z innych ośrodków naukowych, w tym nawet z zagranicy.

W artykule wykorzystano materiały archiwalne z archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie oraz Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu. Zawierają one cenne i interesujące informacje biograficzne oraz dotyczące działalności naukowej lwowskiego uczonego. Posłużono się również pamiętnikami ze spotkań seminaryjnych, jak również publikacjami książkowymi i prasowymi.

Podjęta tu próba zaprezentowania profesora Balzera jako organizatora nauki w Odrodzonej Polsce jest ograniczona nie tylko szczupłością artykułu, ale także rozległością badanej tematyki.

1. Rodowód uczonego

Oswald Balzer urodził się 23 stycznia 1858 r.³ w miejscowości Chodorów⁴. Jego rodzicami byli Franciszek Balzer – austriacki urzęd-

³ Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu [dalej: BZNO], Dz. rkps., sygn.7708/III, t. I, Papiery Oswalda Balzera. Papiery rodzinne i osobiste, k. 39. Balzer zmarł 11 stycznia 1933 r. Został pochowany na cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie.

⁴ Błędnie datę narodzin wskazuje uczeń i przyjaciel Balzera, Przemysław Dąbkowski. Według niego fakt ten nastąpił 11 stycznia 1858 r. Pomyłka ta może budzić tym większe zdziwienie, że w swojej monografii poświęconej Balzerowi, Dąbkowski zamieścił kopię metryki chrztu na której widnieje poprawna datacja. Por. P. Dąbkowski, *Oswald Balzer. Życie i dzieła (1858-1933)*, Lwów 1934, s. 6 i 190.

nik oraz Antonina Balzer – *primo voto* Andaházy z domu Kloss⁵. Rodzina ta pozostawała w kręgu dualizmu kulturowego: niemiecko-polskiego. Na ogół sądzi się, że obie sfery kulturowe wywarły zasadniczy wpływ na osobowość Balzera. Podkreśla się, że systematyczność w pracy, zdolności organizatorskie, jasność i ścisłość formułowanych poglądów zawdzięczał Balzer niemieckim przodkom. Ideowość, polemiczne usposobienie oraz poetyckie zdolności, to z kolei cechy przyswojone z kultury polskiej⁶. Niejednokrotnie wspomina się silną więź łączącą Balzera z ojcem. Autor monografii poświęconej Oswaldowi Balzerowi – Roman Nowacki – zwrócił uwagę na decydujący wpływ ojca, Franciszka na syna. Wspomniany autor głównie podkreśla zainteresowanie młodego Balzera nauką⁷.

Po złożeniu 17 czerwca 1878 r. egzaminu dojrzałości, w tym samym roku rozpoczął Balzer studia na Wydziale Prawa i Administracji na Uniwersytecie im. Franciszka Józefa I we Lwowie⁸. Wspomniane studia dały mu sposobność do zetknięcia się ze znakomitymi wykładowcami prawa. Na podstawie indeksu uniwersyteckiego można stwierdzić, że wśród nich byli m.in.: Ferdynand Żródłowski – wykładowca prawo rzymskie, Andrzej Fangor – wykładowca polskiego prawa prywatnego, Edward Rittner – profesor prawa kościelnego oraz Gustaw Roszkowski – zajmujący się historią filozofii prawa⁹. Istotny wpływ na młodego adepta prawa – co ogólnie przyjmuje się w pracach poświęconych Balzerowi – wywarł prof. Ksawery Liske – wykładowca historii powszechnej, a zarazem kierownik seminarium historycznego.

Celem doskonalenia wiedzy prawniczej i historycznej, Balzer przeniósł się w 1881 r. na studia prawnicze do Krakowa. Uczęszczał tam m.in. na wykłady z zakresu historii prawa polskiego oraz na seminarium historyczne¹⁰. Należy wspomnieć, że w czasie studiów krakow-

⁵ Por. *Testimonium Copulationis*, BZNO, Dz. rkps., sygn.7708/III, t. I, Papiery Oswalda Balzera. Papiery rodzinne i osobiste, k. 37.

⁶ P. Dąbkowski, *Przemówienie Przemysława Dąbkowskiego*, w: *Pamięci Oswalda Balzera. Przemówienia na uroczystej akademii urządzonej staraniem Towarzystwa Naukowego 22 stycznia 1934 r.*, Lwów 1934, s. 14.

⁷ R. Nowacki, *Oswald Balzer...*, s. 15.

⁸ M. Barcik [i in.], *Corpus Studiosorum Universitatis Iagellonicae 1850-1918 (A-D)*, red. J. Michalewicz, Kraków 1999, s. 101.

⁹ BZNO, Dz. rkps., sygn. 7708/III, t. I, Papiery Oswalda Balzera. Papiery rodzinne i osobiste, Indeks uniwersytecki, k. 83-97.

¹⁰ „Zaświadcza się, że pan Oswald Balzer uczeń IV r. Wydziału prawniczego UJ uczęszczał w ciągu półroczu zimowego roku szkolnego 1881/2 na seminarium z prawa polskiego i w ciągu tego czasu przedłożył pracę pt. *Przyczynek do krytyki*

skich protektorem Balzera stał się znakomity krakowski historyk, prof. Michał Bobrzyński. Kierunek obranych studiów ostatecznie utwierdził Balzera w wyborze historii prawa jako uprawianej przez niego dziedziny naukowej. W czasie odbywania studiów, Balzer przeniósł się 5 lipca 1881 r. z aplikantury archiwalnej we Lwowie na podobną w Krakowie. Powierając swojego ucznia Bobrzyńskiemu, który pełnił funkcję dyrektora krakowskiego Archiwum Akt Grodzkich i Ziemskich, Liske pisał: „[...] Odznaczał się zawsze [Balzer-M.P.] wielką gorliwością i sumiennością a przy niezwykłych jego uzdolnieniach i znacznym zasobie wiadomości paleograficznych, historycznych i prawniczych było mu można z zupełnym zaufaniem powierzyć nawet najtrudniejsze prace z zawodu archiwalnego”¹¹.

Dnia 7 września 1882 r. Balzer uzyskał na Wydziale Prawa i Administracji UJ w Krakowie absolutorium¹². W tym samym roku powrócił do Lwowa, gdzie zapisał się na studia filozoficzne na tamtejszym uniwersytecie¹³. Równocześnie w Krakowie wszczął procedurę mającą na celu dopuszczenie go do egzaminów, które były obligatoryjne przy ubieganiu się o uzyskanie stopnia doktora¹⁴. Pierwszy ze wspomnianych, tzw. „ściśłych” egzaminów z prawa i procesu cywilnego austriackiego oraz z prawa i procesu karnego austriackiego Balzer zdał 1 maja 1883 r. Drugi z zakresu prawa rzymskiego, kanonicznego oraz niemieckiego – 31 lipca, zaś trzeci z nauk politycznych i prawa narodów 30 października 1883 r.¹⁵ W wyniku pomyślnego złożenia powyższych egzaminów, w dniu

tekstu i egzegezy statutów Kazimierza Wielkiego”. BZNO, Dz. rkps., sygn. 7708/III, t. I, Papiery Oswalda Balzera. Papiery rodzinne i osobiste, Indeks uniwersytecki, k. 177. Por. także, Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego [dalej: AUJ], Wykaz członków seminarium Wydziału Prawa i Administracji, WP II 162

¹¹ BZNO, Dz. rkps., sygn. 7708/III, t. I, Papiery Oswalda Balzera. Papiery rodzinne i osobiste, Indeks uniwersytecki, k. 148.

¹² M. B a r c i k [i in.], *Corpus Studiorum Universitatis...*, s. 101.

¹³ BZNO, Dz. rkps., sygn. 7708/III, t. I, Papiery Oswalda Balzera. Papiery rodzinne i osobiste, k. 114.

¹⁴ „Do Świątecznego Dziekanatu Wydziału Prawa i Administracji UJ w Krakowie. Oswald Marian Balzer ukończony uczeń prawa, Lwów, ul. Ormiańska 29, uprasza o wyznaczenie terminu do rygorosum sądowego. Świąteczny Dziekanacie! Niżej podpisany uprasza o łaskawe wyznaczenie terminu do rygorosum sądowego w czasie o ile możliwości najbliższym po dniu 20 kwietnia 1883 r. Na poparcie swojej prośby dołącza podpisany: 1)metrykę chrztu, 2)absolutorium ukończonych nauk prawnych”. AUJ, Podania studentów o dopuszczenie do egzaminów ściśłych, WP II 509.

¹⁵ Tamże, *Liber rigorosum Facultatis iuridico-politicae*, WP II 519.

31 października 1883 r. Balzer uzyskał stopień doktora prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego¹⁶.

2. Oswald Balzer o istocie i funkcji nauki

Uzasadnione wydaje się twierdzenie, że poglądy Balzera na istotę nauki oscylowały pomiędzy zagadnieniami tzw. czystej nauki oraz nauki uprawianej dla celów użytecznych. Swoje stanowisko co do pierwszego zagadnienia Balzer zaprezentował podczas uroczystego aktu promocji na doktora filozofii *honoris causa* Uniwersytetu Lwowskiego. W towarzyszącym promocji wykładzie pt.: *Kultura duchowa* powiedział, iż pracował dla nauki głównie z powodu wewnętrznej potrzeby. Zapewnił równocześnie, że z takim samym zapałem i oddaniem pracowałby także wówczas, gdyby wiedział że nie spotka go ca to żadne uznanie czy wyróżnienie. Podkreślił, iż priorytetowym celem naukowca jest wyjaśnienie prawdy. Uznawał też, że dojście do prawdy powinno być dla badacza jedyną satysfakcją¹⁷. Balzer uważał że praca dla nauki ma znamiona służby. Twierdził, iż w zamian za bezgraniczne oddanie nauce, otrzymuje się nagrodę najwyższą, czyli wspomniane odkrycie prawdy naukowej. Drugim, niejako ubocznym laurem może być uznanie wśród ludzi¹⁸.

Kilka lat przed zakończeniem kariery naukowej Balzer wyraził pogląd, że praca naukowa dawała mu optymalną satysfakcję duchową i intelektualną, jaką poza tą profesją nie byłby w stanie znaleźć. Dawała mu pełne zadośćuczynienie, w którym widział nagrodę wszelkich ułomności fizycznych oraz ogromu wniesionej pracy¹⁹.

¹⁶ Tamże.

¹⁷ O. B a l z e r, *Oswald Balzer o kulturze duchowej*, „Kurier Poznański” z 14 VI 1926, nr 268, s. 6.

¹⁸ *Kultura duchowa. Przemówienie prof. Oswalda Balzera przy uroczystym akcie promocji na doktora filozofii honoris causa*, Lwów 1903, s. 9.

¹⁹ Tamże, s. 6. Mimo, iż Uczony zasadniczo nie eksponował swoich fizycznych słabości, warto wspomnieć o licznych dolegliwościach, których doświadczał. I tak np., w wieku dziecięcym zachorował na szkarlatynę. Pochorobowe powikłania oraz dwuletnia bezskuteczna rekonwalescencja nasiliły stany chorobowe, które towarzyszyły Balzerowi do końca życia. Uczeń Balzera – Leon Halban wspominał: „Widzieliśmy, jak ten fizycznie ułomny człowiek, chodzący z trudem [...] już o ósmej rano pracował w Archiwum Akt Dawnych [...]. Zdawaliśmy sobie sprawę jak ten człowiek bardzo z natury towarzyski coraz bardziej był odosobniony od ludzi przez szybko postępującą głuchotę. [...] Już przed rokiem 1914 często trzeba było [podczas egzaminów-M.P.] podawać na kartkach pytania i odpowiedzi”. L. H a l b a n, *Oswald Balzer. Człowiek i dzieło...*, s. 113.

Mimo wyraźnego eksponowania przez Balzera tzw. czystej nauki, czyli takiej której zasadniczym celem jest odkrywanie prawdy naukowej, należy zaznaczyć, że część jego zapatrywań odnosiła się do użytecznej roli nauki. W jednym z wygłoszonych przemówień stwierdził, że w pracy naukowej uczeni powinni kierować się aktualnymi potrzebami narodu, nie zaś skłonnościami osobistymi. Praca badawcza – według Balzera – miała oddziaływać na kulturę narodu, a nawet ją kreować²⁰.

Balzer nie poprzestał na nawoływaniu do kształtowania wspomnianej kultury wyłącznie w dobie narodowej niewoli. Jak wynika z jego wypowiedzi, praca naukowa i związany z nią postęp w dziedzinie kultury, osiągnęły jeszcze większą wartość wraz z faktem odrodzenia polskiej państwowości. Uczony głosił, iż nauka oraz kultura są gwarantem podniesienia społeczeństwa na wyższy poziom rozwojowy. „Kto patrzy w przyszłość – pisał Balzer – z troską zapyta: na jakim poziomie stanie za kilka lat umysłowość narodu? Przyszłe jej losy zależą będą głównie od jakości pracy twórczej samych badaczy. Niech im przyświeca umiłowanie nauki, dla jej samej; najlepsza rekojmia jej trwania, wydatności, niezawodnego powodzenia”²¹.

Zaprezentowane poglądy były w nauce traktowane jako dowód na zainteresowanie Balzera problematyką społeczną²². Balzer konstatawał, iż nauka jest służbą dla sprawy społecznej. W momentach poświęcenia się dla dobra wspólnego, nauka – która była dla Balzera celem – stawała się środkiem do osiągnięcia celu wyższego. Uczony twierdził także, że z pomyślnego stanu spraw publicznych wynikają korzyści osobiste²³.

Nawiązując do powyższego, godne uwagi wydaje się przytoczenie tezy wygłoszonej przez Balzera w okresie narodowego zniewolenia. Zgodnie z jego poglądami nauka oraz kultura narodowa, określana przez Balzera również jako „dusza narodu”, mogą rozwijać się niezależnie od tego, czy kształtują się w obrębie własnej organizacji państwowej, czy też poza nią. Balzer zauważył, iż fizycznie ukształtowane państwo stanowi jedynie ramę, w którą ujęty jest byt narodu. Jest

²⁰ *Kultura duchowa. Przemówienie prof. Oswalda Balzera...*, s. 10. Zob. także, M. L e c z y k, *Druga Rzeczpospolita 1918-1939. Społeczeństwo Gospodarka Kultura Polityka*, Warszawa 2006, s. 13-26.

²¹ Przemówienie prof. Oswalda Balzera na uroczystości wręczenia złotego medalu dnia 4. 12. 1928 r., „Słowo Polskie” nr 338 z dnia 7 grudnia 1928, s. 6.

²² Por. np. P. S k w a r c z y Ń s k i, *Zapatrywania naukowe i społeczne Oswalda Balzera*, „Przewodnik Historyczno-Prawny” R. IV(1933), Lwów 1934, s. 8-14.

²³ Tamże, s. 10.

ono pewnego rodzaju organizacją na płaszczyźnie której urzeczywistniają się zadania narodu w zakresie wspomnianej kultury i nauki. Państwo jest czymś niezwykle istotnym, ale nie bezwzględnie koniecznym. „Znamy rozliczne upadki państw – pisał Balzer – [...], ale cała historia nie ukazuje ani jednego upadku narodu, który pozostał wierny swemu posłannictwu w zakresie kultury”²⁴. Jednocześnie ze wspomnianych wyżej powodów byt państwa jest czymś istotnie doniosłym w życiu poszczególnych narodów i – co rozumiałe zwłaszcza w czasie niewoli – stwarza ciągłe dążenie do odzyskania oraz utrzymania państwa niepodległego.

Mając powyższe na uwadze, nie sposób nie zgodzić się ze słowami lwowskiego historyka, prof. Franciszka Bujaka. Zabierając głos na uroczystości z okazji pierwszej rocznicy śmierci Balzera podkreślił on, iż zmarły był jedną z najwybitniejszych postaci w dziejach kultury polskiej na przełomie XIX i XX w. Na szczególną uwagę zasługuje jednak teza, zgodnie z którą był uczonym z natury, a nie z przypadku, czy tym bardziej z pobudek komercyjnych²⁵.

Zasadna wydaje się również teza znakomitego krakowskiego historyka prawa Adama Vetulaniego, że ośrodek lwowski ożywiony duchem i owocną pracą Oswalda Balzera, stał się głównym centrum badań historyczno-prawnych. Trzeba jednak zwrócić uwagę, iż badania te w dużej mierze zostały zarzucone z powodu działań wojennych oraz marginalizowane po wojnie z przyczyn ideologicznych. Jedynie wybrane ośrodki akademickie odnowiły lwowskie tradycje naukowe i wydawnicze²⁶.

3. Geneza katedry i proces jej kształtowania się

Słuszne zatem wydaje się twierdzenie, iż zasadniczy rozwój nauki historii prawa dokonał się dzięki prowadzonym przez Balzera wykładom oraz kierowanemu przez niego seminarium naukowemu. W celu otrzymania *veniam legendi* konieczne było uzyskania habilitacji. W 1884 r. Oswald Balzer podjął starania o dopuszczenie go do habilitacji na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Lwowskiego²⁷.

²⁴ Por. *Kultura duchowa. Przemówienie prof. Oswalda Balzera...*, s. 10-11.

²⁵ F. B u j a k, *W hołdzie wielkiemu Polakowi*, „Kurier” z 27 I 1934, nr 25, s. 3.

²⁶ A. V e t u l a n i, *Dzieje historii prawa w Polsce*, Kraków 1948, s. 35.

²⁷ W przedłożonym Radzie Wydziału podaniu habilitacyjnym Balzer nakreślił kierunki przyszłych badań. I tak np. wśród głównych zainteresowań naukowych wskazał analizę polskich średniowiecznych instytucji prawnych. Wspomniane badania miały

Habilitacja odbyła się we Lwowie w 1885 r. na podstawie rozprawy pt.: „Geneza Trybunału Koronnego”²⁸. W jej następstwie podjęto uchwałę o powierzeniu Balzerowi wykładów z prawa polskiego oraz z historii tego prawa²⁹.

Należy podkreślić, że fakt zlecenia wspomnianych wykładów miał istotne znaczenie dla społeczności polskiej Lwowa, głównie zaś dla młodzieży akademickiej. Sytuacja ta wiązała się przede wszystkim z nadzieją na powołanie katedry prawa polskiego oraz katedry historii prawa polskiego. Trzeba przypomnieć że w lwowskiej uczelni wykładano prawo polskie od początku XIX w., jednak zawsze był to przedmiot należący do grupy fakultatywnych³⁰. Pod wpływem licznych

dać podstawę do zrozumienia i oceny tych instytucji w dalszym stadium ich rozwoju. Następnie Balzer podkreślił zamiar zwrócenia większej uwagi na marginalizowane dotychczas w nauce prawo zwyczajowe. Ponadto zaznaczył, że w ramach badań uwzględni instytucje prawne krajów słowiańskich i państw Europy Zachodniej. P. Dąbkowski, *Oswald Balzer. Życie i dzieła ...*, s. 27-29. Co do ogólnych postanowień dotyczących przeprowadzania habilitacji w Monarchii austriackiej zob. AUJ, Organizacja i sprawozdawczość Wydziału Prawa, WP II 137.

²⁸ Recenzent pracy Balzera, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego Michał Bobrzyński, wydał przychylną opinię co do jego dorobku naukowego. Stwierdził on, iż osiągnięcia badawcze Balzera znacznie przekroczyły wymogi stawiane kandydatom ubiegającym się o docenturę. Recenzent postrzegał Balzera jako naukowca, który ma umiejętność swobodnego posługiwania się metodą badawczą, samodzielnie i trafnie dobierając oraz analizując tematy badawcze. (P. Dąbkowski, *Przemówienie prof. dr. Przemysława Dąbkowskiego*, [w:] *Pamięci Oswalda Balzera...*, Lwów 1934, s. 15-16.). Z protokołu posiedzenia grona profesorów z dnia 5 lutego 1885 r. wynika następujący zapis: „[...] Przewodniczący Dziekan [...] wnosi, ażeby habilitację z prawa polskiego dra Oswalda Balzera uznać jako dokonaną, nadać mu odnośną *veniam legendi* i przedłożyć uchwałę Ministerstwu do zatwierdzenia”. Tenże, *Oswald Balzer ...*, s. 206.

²⁹ BZNO, Dz. rkps, sygn. 7709/III, t. I, Papiery Oswalda Balzera, k. 29. Interesująca jest sugestia kolegi Balzera, Eugeniusza Swobody, wyrażona w liście z 7 maja 1884 r., a zatem na rok przed habilitacją. Pisał on: „[...] niech cię Pan Bóg broni, żebyś miał przyjąć docenturę w Krakowie. Słyszałem, że miałeś się w tym względzie porozumieć z drem Bobrzyńskim i prosić go o radę. Rozpuścił to Orłowski po Lwowie, że masz otrzymać katedrę zwyczajnego profesora na uniwersytecie Lwowskim. Nie wiem ile jest w tym prawdy, ale [...] we Lwowie wyjdiesz na tym lepiej, niż w Krakowie”. Tamże, Korespondencja Oswalda Balzera, litera S (1884-1932), sygn. 7691/II, t. XXXIII.

³⁰ Prawo polskie zaczęto wykładać na Uniwersytecie Lwowskim od 1810 r. Należy jednak zaznaczyć, że od samego początku przedmiot ten był traktowany marginalnie. Świadczyć o tym może fakt przypisania go razem z prawem cywilnym, handlowym oraz wekslowym do jednej katedry. Pierwszym wykładowcą był Jan de Dobra Dobrzański. W literaturze podkreśla się, iż wykazywał zupełną ignorancję co do wykładanego przez siebie przedmiotu. Podobny stosunek do dydaktyki mieli też jego następcy – pochodzący z Wiednia Maurycy Staubenrauch oraz Morawianin: Franci-

petycji lwowskiego środowiska akademickiego, kierowanych do ówczesnych władz, Sejm Krajowy zwrócił się do rządu wiedeńskiego z wnioskiem o powołanie katedry historycznoprawnej³¹.

26 maja 1887 r. Oswald Balzer został mianowany profesorem nadzwyczajnym prawa polskiego oraz historii prawa³², zaś trzy lata później, 29 czerwca powierzono mu stanowisko profesora zwyczajnego³³. Bez wątpienia był to istotny przełom w nauczaniu dyscyplin historycznoprawnych na lwowskiej uczelni. Nominacje te miały dla środowiska naukowego o tyle doniosłe znaczenie, że dzięki temu historia prawa polskiego zyskała własną, odrębną katedrę³⁴. Profesorowie

szek Tuna. L. Finkel, S. Starzyński, *Historia Uniwersytetu Lwowskiego*, Lwów 1894, s. 260.

³¹ W Petycji młodzieży Wszechnicy Polskiej do Sejmu Krajowego względem równouprawnienia nauki „prawa polskiego” z nauką „prawa niemieckiego” młodzież akademicka wносиła by rozpatrzyć jej wniosek dotyczący uczelni Galicji, w przedmiocie równego dostępu do nauki historii państwa i prawa polskiego oraz polskiego prawa prywatnego. Por. BZNO, Dz. rkps, sygn. 7709/III, t. II, cz. I, Papiery Oswalda Balzera, k. 3-6.

³² „Jego Cesarska i Królewska Mość postanowieniem z 26.05.1887 r. mianował docenta prywatnego prawa polskiego i historii prawa przy tutejszym ck Uniwersytecie Oswalda Balzera nadzwyczajnym profesorem tego przedmiotu”. (Tamże, Dz. rkps, sygn. 7708/III, t. I, Odpis rozporządzenia CK Namiestnictwa, k. 257). Katedra historii prawa polskiego podobnie jak katedra historii Polski, historii gospodarczej, historii oświaty i szkolnictwa, filozofii, antropologii, ekonomii, psychologii oraz cały Wydział Teologii zostały w 1939 r. uznane przez władze sowieckie za „niebezpieczne” i podane likwidacji. W to miejsce powołano nowe struktury organizacyjne uczelni, ukierunkowane na szerzenie marksizmu i leninizmu. A. Głowaćki, *Sowieci wobec Polaków na ziemiach wschodnich II Rzeczypospolitej (1939-1941)*, Łódź 1998, s. 460-461.

³³ „Jego Cesarska i Królewska Apostolska Mość 29 czerwca b.r. raczył zamianować Oswalda Balzera zwyczajnym ck profesorem polskiego prawa prywatnego i historii tego prawa. Lwów 12.07.1890”. BZNO, Dz. rkps, sygn. 7708/III, t. I, Pismo Wydziału Krajowego, k. 267.

³⁴ W literaturze podaje się niejednokrotnie błędną datę powołania katedry. (Zob. np. S. Brzozowski, *Warunki organizacyjne życia naukowego w trzech zaborach*, [w:] *Historia nauki polskiej*, red. B. Suchodolski, t. IV, cz. I, Wrocław 1987, s. 289). Na szczególną uwagę zasługuje przypomnienie, iż Balzer był zwolennikiem powołania drugiej katedry historii prawa polskiego, która zajmowałaby się badaniami nad polskim prawem sądowym. Przewidywano, iż nowopowstałą katedrę obejmie Przemysław Dąbkowski. Odnośne starania rozpoczęto w 1911 r., tj. jeszcze za rządów austriackich. Głównie wspomniany powód decydował o odkładaniu decyzji rządu. Austriackie organy rządowe nie chciały wyrazić zgody na uprzywilejowane stanowisko przedmiotu, który nie był przewidziany w obowiązującej ówczesznie w Austrii ordynacji studiów prawniczych. (Por. L. Pauli, *W setną rocznicę urodzin Przemysława Dąbkowskiego*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 30 (1987) z. 2, s. 189). W związku z powyższą sytuacją władze Uniwersytetu zdecydowały się na wystąpienie

Lwowskiej uczelni oceniając po latach to niespodziewane ustępstwo ze strony rządu austriackiego twierdzili, że władze mając na uwadze rosnącą z dnia na dzień powagę młodego uczonego [Balzera-M.P.] oraz jego nieprzeciętną pracowitość, były niejako zmuszone do zamiany stanowiska docenta prywatnego na wyższe stanowisko i do powierzenia mu katedry³⁵.

Również dla lwowskiej społeczności nie związanej bezpośrednio z nauką, wspomniany fakt był istotny. Świadczyć o tym mogą liczne informacje zamieszczone w prasie lokalnej i ogólnokrajowej. „Stało się zadość życzeniu kraju – donosili prasowi redaktorzy – bo utworzona została ostatecznie na Uniwersytecie Lwowskim katedra, której domagaliśmy się od 1872 r., to jest od czasu wykreślenia prawa polskiego z rzędu przedmiotów ścisłych egzaminów prawniczych, zastępując je prawem niemieckim”³⁶. Słuszne wydaje się twierdzenie, że ustanowienie nowej, długo oczekiwanej katedry oraz prowadzenie przez Balzera wykładów z zakresu historii prawa, w dużej mierze przyczyniło się w ciągu kolejnych kilkudziesięciu lat do zasadniczego rozwoju wspomnianej gałęzi nauki.

Balzer nie ograniczał się jedynie do wykładów z zakresu historii prawa sądowego. Jego zainteresowania równolegle oscylowały wokół historycznych zagadnień ustrojowych. Ponadto od roku akad. 1887/8 prowadził oddzielne wykłady z historii prawa procesowego polskiego³⁷. W 1894 r. zostały powierzone mu wykłady z historii państwa austriackiego³⁸. Przedmiot ten wykładał do 1918 r., tj. upadku monarchii habsburskiej³⁹.

nie do władz austriackich z prośbą o utworzenie na Wydziale Prawa katedry historii prawa niemieckiego, licząc na przychyłność rządzących. Katedra powstała dopiero w 1916 r., zaś jej kierownikiem został P. Dąbkowski. (R. Nowacki, *Druka katedra prawa polskiego na Uniwersytecie Jana Kazimierza*, [w:] *Lwowscy uczeni XIX i XX wieku – prawnicy*, cz. I, red. R. Nowacki, Opole 2000, s. 43-48). Na skutek licznych petycji młodzieży akademickiej składanych do Ministerstwa Wyznań i Oświaty w Wiedniu, uzyskano obietnicę utworzenia katedry historii prawa polskiego. Przeszkodą okazał się wybuch wojny w 1914 r., który zniweczył realizację planów. Dopiero po zakończeniu działań wojennych, Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w Warszawie wydało decyzję o powołaniu Katedry dawnego prawa prywatnego polskiego, powierzając ją Przemysławowi Dąbkowskiemu. (P. Dąbkowski, *Oswald Balzer...*, s. 85).

³⁵ BZNO, Dz. rkps, sygn. 7708/III, t. I, Papiery Oswalda Balzera, k. 29.

³⁶ J. K o t u ł a, *Katedra prawa polskiego*, „Dziennik Polski”, R. XX, nr 142, s. 4.

³⁷ C.K. *Uniwersytet im. Cesarza Franciszka I we Lwowie. Skład personelu i program wykładów w półroczu letnim 1888/9*, Lwów 1889, s. 6.

³⁸ BZNO, Dz. rkps, sygn. 7708/III, t. I, Papiery Oswalda Balzera, Pismo Dziekana Wydziału Prawa i Umiejętności Politycznych z 10 IX 1894 r. W. Abrahama, nr 1327,

W wykładach z zakresu historii prawa Balzer wskazywał na tkwiącą u podstaw państwowości Polski zasadę prawa. Podkreślał również element sprawiedliwości, który uznawał za odpowiednik funkcjonującej w narodzie „kultury duchowej”. Odwoływał się do przynależności do narodu polskiego, krzewił kulturę prawną oraz wskazywał ideały obywatela. Balzer był postrzegany wśród społeczności akademickiej jako osoba godna zaufania. Oprócz dydaktyka był również wychowawcą adeptów prawa. Przyjmuje się, że zarówno materia wykładu z zakresu historii prawa, jak również metoda prowadzenia oraz jego cechy osobowościowe przyczyniły się do wyjątkowego zainteresowania wykładami. W efekcie poza studentami prawa, uczestnikami wykładów Balzera byli studenci innych wydziałów uniwersyteckich⁴⁰.

Biorąc powyższe pod uwagę, jedynie częściowo można się zgodzić wygłoszoną przez Władysława Semkowicza tezę. W jednej z prasowych publikacji dał wyraz przekonaniu, że to nie wykłady zjednały Balzerowi sławę znakomitego profesora, lecz seminarium z historii prawa polskiego⁴¹. Przypisane do Katedry Historii Prawa seminarium było prowadzone przez Balzera w latach 1888-1932⁴². Do grona uczestników zaliczano studentów tzw. kursów wyższych, tj. od drugiego roku studiów. Liczba słuchaczy oscylowała pomiędzy 20 a 40

k. 277. Reskrypt ministerialny datowany na 26.07.1894 r. Informacji co do wspomnianych wykładów nie potwierdza jednak program wykładów Uniwersytetu Lwowskiego z 1895 r. Balzer figuruje w nim jedynie jako wykładowca Historii ustroju Polski. Por. C.K. *Uniwersytet im. Cesarza Franciszka I we Lwowie. Skład personelu i program wykładów w półroczu zimowym 1895/6*, Lwów 1895, s. 28-29.

³⁹ Nieliczne oraz zawierające wiele luk i nieścisłości opracowania zawierające genezę instytucji prawnych cesarstwa, skłoniły Balzera do podjęcia badań we wspomnianym zakresie. Zadaniem priorytetowym było opracowanie nowego podręcznika akademickiego. Ukazał się on we Lwowie w 1899 r. (O. B a l z e r, *Historia ustroju Austrii w zarysie*). Należy jednak zaznaczyć, że opublikowanie pierwszego zeszytu podręcznika nastąpiło już w 1896 r. Zdaniem Władysława Semkowicza, podręcznik był uznawany za jeden z najlepszych podręczników w tej materii, zdecydowanie doskonalszy od ówczesnych wydawnictw niemieckich. Por. W. S e m k o w i c z, *Oswald Balzer jako profesor*, „Kurier Poznański” z 5 III 1933, nr 105, s. 7.

⁴⁰ K. K o b y ł a Ń s k i, *Ś.P. Oswald Balzer*, „Kurier” z 28 I 1934, nr 2, rok VI, [b.p.].

⁴¹ W. S e m k o w i c z, *Oswald Balzer jako profesor...*, s. 7.

⁴² Por. C.K. *Uniwersytet im. Cesarza Franciszka I...*, za lata 1888-1918, passim; *UJK we Lwowie. Skład personelu i program wykładów za lata 1919-1932*, passim. Na temat danych statystycznych co do liczby członków seminarium oraz przedstawionych i omówionych prac w latach 1898-1910 zob. Kronika Uniwersytetu Lwowskiego za lata 1898/9-1909/10, Lwów 1912, s. 316-317.

osobami⁴³. Z tego też powodu, w ostatnich latach pracy, Balzer ograniczył grono uczestników. Oprócz studentów Wydziału Prawa, uczęszczali na nie także słuchacze z innych kierunków, głównie z historii. Wśród zainteresowanych byli też absolwenci uniwersytetu, z kraju i zagranicy. Spośród uczestników stałych, połowa miejsc była zarezerwowana dla prawników, połowa dla historyków. Przedstawiony skład seminarium nie może budzić zdziwienia, biorąc pod uwagę historyczno-prawne wykształcenie profesora. Lwowski historyk dziejów gospodarczych Polski – Franciszek Bujak zauważył, że o ile z reguły u historyków prawa przeważa w badaniach prawnicze nastawienie, o tyle w przypadku Balzera oba wspomniane kierunki pozostawały w nadzwyczajnej koincydencji⁴⁴.

Balzer podkreślał, iż priorytetowym celem seminarium jest samodzielna praca badawcza jego uczestników, zaś seminarium uniwersyteckie to podstawowa i optymalna forma kształcenia pracowników naukowych. Stąd też – zdaniem Uczonego – winni brać w nim udział jedynie przyszli uczeni. Tym samym uznawał je za zbędne dla studentów kształcących się w celu poświęcenia pracy zawodowej. Jak zauważył prof. Jan Kodrębski praktyka seminarium zaprzeczała jednak tym założeniom: ze wszystkich uczestników seminarium nie więcej niż sześćdziesiąt osób pozostawiło jakiś ślad w nauce⁴⁵. Wydaje się jednak, iż przedstawiona powyższej wątpliwość nie do końca jest uzasadniona. Należy bowiem zwrócić uwagę, że na przełomie XIX i XX w. studia prawnicze miały głównie przygotować prawników dla potrzeb tworzonego aparatu państwowego oraz wymiaru sprawiedliwości. Kształcono zatem specjalistów z poszczególnych dziedzin pra-

⁴³ P. Dąbkowski, *Seminarium prawa polskiego na Uniwersytecie Lwowskim*, „Gazeta Wieczorna” z 29 V 1912, nr 704, s. 5. W *Curriculum vitae* Balzer wymienia następujących uczestników seminarium: Przemysława Dąbkowskiego, Aleksandra Dubieńskiego, Ludwika Ehrlicha, Jana Friedberga, Franciszka Jaworskiego, Zbigniewa Pazdro, Tadeusza Mańkowskiego, Alfreda Ohanowicza, Helenę Polackówną, Władysława Semkowicza, Tadeusza Silnickiego oraz Adama Szelągowskiego. (BZNO, Dz. rkps, Papiery Oswalda Balzera, sygn. 7709/III, t. II, cz. I, Dokumenty dotyczące działalności naukowo-organizatorskiej, k. 32). Kompletną listę słuchaczy seminarium zaprezentował kilkanaście lat później P. Dąbkowski. Wśród kilkudziesięciu uczestników do postaci najbardziej znanych należy zaliczyć: Marcelę Chlamtacza, Alojzego Winiarza, Leona Halbana, Karola Małczyńskiego, Michała Wyszyńskiego oraz Franciszka Longchamps. Zob. P. Dąbkowski, *Oswald Balzer...*, s. 71-72.

⁴⁴ F. Bujak, *W hołdzie wielkiemu Polakowi*, „Kurier” z 27 I 1934, nr 25, s. 3.

⁴⁵ J. Kodrębski, *Oswald Balzer i jego szkoła historii prawa polskiego*, w: *Z dziejów humanistycznych i matematycznych szkół naukowych*, Warszawa 1993, s. 58.

wa, praktyków mających swój udział w coraz rozleglejszym procesie kodyfikowania prawa⁴⁶.

Balzer rozpoczął zajęcia seminaryjne szczegółową alokacją, w której przedstawiał cel posiedzeń oraz oczekiwania w stosunku do uczestników. Jak wspomniał jeden ze słuchaczy głosił on, że stosunek do każdej pracy naukowej określany jest głównie odpowiedzią na pytanie „co nowego?”. Jeżeli praca nie zawiera żadnego *novum*, to należy uznać ją za nieużyteczną dla nauki⁴⁷. Rozprawy seminaryjne które zasługiwały zdaniem Balzera na szczególne uznanie nagradzane były honorariami pieniężnymi. Inną formą uhonorowania autora było oddanie rozprawy do druku. W celu publikacji wybranych prac seminaryjnych Balzer powołał do życia wydawnictwo: „Studia nad historią prawa polskiego”.

Na uwagę zasługuje pogląd W. Semkowicza, zgodnie z którym Balzer był sędzią surowym i wymagającym. Umiał docenić i obdarzyć uznaniem każdy rzetelny wysiłek zmierzający do zdobycia wiedzy. Jednocześnie był bezwzględny przeciwnikiem wszelkiej powierzchowności i braku logicznego myślenia⁴⁸. Oprócz poprawności merytorycznej zwracał uwagę na reguły językowe i stylistyczne. Był bezwzględny oponentem stosowanych w pracach rusycyzmów i germanizmów⁴⁹. Przemysław Dąbkowski w artykule poświęconym zagadnieniom związanym z seminarium historycznoprawnym konkludował, iż poprzez wspomniany sposób prowadzenia posiedzeń Balzer budził zapal do nauki, miłość prawdy, starał się przelać na uczniów cechy swojego niezwyklego charakteru⁵⁰.

⁴⁶ Por. S. Płaza, *Historia prawa w Polsce na tle porównawczym*, cz. II: *Polska pod zaborami*, Kraków 2002, s. 19.

⁴⁷ Z. Dębicki, *Iskry w popiołach*, Warszawa 1932, s. 35.

⁴⁸ W. Semkowicz, *Oswald Balzer jako profesor...*, s. 7.

⁴⁹ Z. Wojciechowski, *Oswald Balzer*, „Kwartalnik Historyczny” (XLVII) 1933, z. 3, s. 99.

⁵⁰ P. Dąbkowski, *Seminarium prawa polskiego...*, s. 5. W jednym z artykułów prasowych Władysław Semkowicz wyraził pogląd, iż „[...] seminarium Oswalda Balzera przyćmiło inne lwowskie seminaria: Abrahama, Wojciechowskiego, Finkla, Dembińskiego” (W. Semkowicz, *Oswald Balzer jako profesor...*, s. 7.).

Wydaje się jednak, że jest to odosobniony pogląd. Literatura bowiem zdecydowanie przychylnie ocenia funkcjonowanie wspomnianych seminariów naukowych. Na uwagę zasługuje podkreślanie roli, jaką w kształtowaniu intelektu odegrał uniwersytet we Lwowie. „Gdy mowa o UJK jako o placówce pracy badawczej, nie można przemilczeć najważniejszych szkół naukowych, których uczelnia ta – dzięki twórczym a zarazem pedagogicznym uzdolnieniom ich kierowników – była kolebką i warsztatem”. (S. MękarSKI, *Z dziejów Uniwersytetu Jana Kazimierza w okresie niepodle-*

Podsumowanie

Uzasadniona wydaje się teza, że okres narodowej niewoli i następujący po nim okres niepodległości państwowej, należy uznać za niezwykle istotny w dziejach polskiego społeczeństwa. Wśród wielu czynników kształtujących ludzkie postawy i nastawienia społeczne, były m.in. ówczesne ośrodki naukowe. Z całą pewnością należy wspomnieć iż jednym z nich – oprócz Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie – był Uniwersytet Lwowski, przemianowany następnie na Uniwersytet Jana Kazimierza.

Jednym z luminarzy ówczesnej nauki był prof. Oswald Balzer. Godny wspomnienia wydaje się pogląd Balzera na istotę nauki. Poza celem *stricte* poznawczym, upatrywał on w nauce cel użyteczny. Twierdził, że nauka kształci intelekt, ale również kulturę poszczególnych jednostek oraz poszczególnych narodów. Zapatrywania Balzera okazały się niezwykle cenne na progu niepodległości państwa polskiego, kiedy należało kształcić zastępy młodych ludzi niezbędnych w administracji, szkolnictwie i innych dziedzinach budowanej Polski.

Trzeba również podkreślić wielkie zaangażowanie Balzera w erygowanie Katedry Historii prawa polskiego na Wydziale Prawa lwowskiej uczelni. Z całą pewnością można przyjąć, iż jego patriotyzm i postawa nakierowana na losy narodu i kraju, były wynikiem wychowania jakie odebrał w domu rodzinnym. Jego rodzicom, a w szczególności ojcu przypisuje się rozmiłowanie młodego Oswalda w nauce. Potwierdzeniem tego było uzyskanie przez Balzera gruntownego wykształcenia prawniczego we Lwowie oraz w Krakowie.

Należy przypomnieć, iż prawie wszystkie stopnie kariery naukowej Balzer uzyskał na lwowskiej uczelni. Również z tą uczelnią związał całe swoje zawodowe życie. Był czynnie zaangażowany w utworzenie samodzielnej Katedry historii prawa polskiego, zaś jego postawa i starania odniosły pozytywny efekt. Oprócz formalnego powołania katedry, równie ważna była umiejętność gromadzenia studentów zainteresowanych szeroko pojętą historią prawa. Dzięki temu powstało uznane w polskim, jak również powszechnym środowisku naukowym seminarium. Było ono prowadzone przez ponad czterdzieści lat. Niejednokrotnie w literaturze wspomniane posiedzenia określono mianem

głości 1919-1939, w: *Kongres współczesnej nauki i kultury polskiej na obczyźnie*, cz. I, red. M. Sas-Skowroński, Londyn 1970, s. 180). Co do pozostałych szkół naukowych funkcjonujących na lwowskiej uczelni, zob. tamże, s. 180-181.

„szkoły”. Wspólne założenia metodologiczne oraz problemy badawcze, rozpatrywane w gronie uczniów, są – bez wątpienia – argumentem uzasadniającym stosowanie powyższej terminologii.

Mając na uwadze szczególne osiągnięcia Balzera na polu nauki, istotny oraz zasadny wydaje się postulat o podjęcie pogłębionych badań w zakresie zaprezentowanej wyżej problematyki. Niniejszy artykuł stanowi jedynie wstęp do dalszych poszukiwań.

MAGDALENA PYTER

La participation du prof. Oswald Balzer au fondement et au fonctionnement de la faculté de l'histoire du droit polonais à l'Université de Lvov

Résumé

L'article intitulé: „La participation du prof. Oswald Balzer au développement des sciences historiques et juridiques à l'Université de Lvov (1887-1932)” fut consacré à la présentation d'Oswald Balzer. Entre le XIX^e et le XX^e s, le prof. Balzer constitue l'une des plus célèbres figures en matière d'histoire du droit polonais. Il mena sa vie scientifique et professionnelle dans deux centres universitaires; l'Université Jagellonne et l'Université de Lvov. Son activité scientifique et didactique eut lieu principalement à l'Université de Lvov.

L'activité du Professeur Balzer dans l'est de la République de Pologne était du domaine scientifique. Cependant par l'intermédiaire de la science, il se fit aussi le précurseur du patriotisme et de l'amour pour la patrie. Il disait souvent que grâce à la science, l'homme touche à la culture spirituelle. Cette culture propre à chaque individu forme la culture nationale. Dans cet esprit de lutte nationaliste, Balzer fonda la Faculté du droit polonais, et se fit maître de conférences et de séminaires scientifiques. Grâce à son activité, les jeunes de l'époque eurent la possibilité de se préparer spirituellement et pratiquement au recouvrement de la liberté en 1918.

Traduction: Iwona Bartosz-Przybyło

MAGDALENA PYTER – dr, adiunkt w Instytucie Prawa na Wydziale Zamiejscowym Nauk o Społeczeństwie KUL w Stalowej Woli. Autorka wielu artykułów poświęconych problematyce historyczno-prawnej. Oprócz zainteresowań dotyczących historii prawa, kierunki badawcze dotyczą obowiązkowego prawa oświatowego.